

Höstens kekkografi

Sjuttioalets inrikespolitik är ett ledande tema i höstens nya facklitteratur. Den yngre generationen förmår kanske inte bli upphetsad över nya avslöjanden om Kekkonens sista årtionde som president. Men annat är det med äldre årgångar, vars samhällssyn formades under hans 31 år vid makten (1950–81) och som ju alltså är de verkliga storkonsumenterna av politisk litteratur.

Förra veckan publicerades två vägande kekkografiska inlägg, tredje volymen av presidentens dagboksanteckningar (1969–74) och den avslutande delen av Max Jakobsons personliga bokslut över 1900-talets Finland. Ingenera boken innehåller den slutgiltiga sanningen om sjuttioalets Finland. Det handlar om partsinlagor av två ovanligt begåvade politiska aktörer. Båda fick sin grundskolning inom journalistiken och underrättelsetjänsten. Deras litterära spår är därefter – träffande, nyanserade och på vissa punkter medvetet mångtydiga.

Att vänta på ett nöje är också ett nöje. I höst utkommer nämligen andra delen av Kalevi Sorsas memoarer, som likaså behandlar den politiska maktens förskjutningar och förstoppningar i mitten av 1970-talet. Mycket tyder på att Kekkonen i dessa tider hade börjat nära starka förhoppningar om att Sorsa skulle bli hans efterträdare.

De övriga tronpretendenterna hade redan fått plumpar i protokollet. Ahti Karjalainens sprittålighet var usel och hans vänslande med ryssarna inte tillräckligt manipulativt. Mauno Koivistos största svaghet var hans stora folkgunst, som oundvikligen tärde på Kekkonens popularitet och dessutom skylde över hans svårigheter att uttrycka sig klart och redigt.

Kalevi Sorsa var av annat virke. Han var 41 år fyllda då han vårvintern 1972 utsågs till utrikesminister i Paasios socialdemokratiska minoritetsregering och hade då redan hunnit skörda lagrar som Unesco-tjänsteman i Paris och avancerat till partisekreterare för SDP. Han fick snabbt ett starkt grepp om partiet och verkade åren 1975–1987 som dess obestridlige ordförande. Han saknade Koivistos karisma men uttryckte sig och agerade betydligt begripligare än denne. Och framför allt kunde han kommunicera med Kekkonen.

Dessa egenskaper vägde dock lätt när presidentspelet körde igång på allvar i slutet av 1970-talet och Koivisto genom skickliga avvärjningsrörelser utmanövrerade sina konkurrenter och slutligen efterträdde Kekkonen i februari 1982. Hur uppriktigt och självkritiskt skriver Sorsa om detta maktspel? Idealet vore förstås en sanningsenlig redogörelse, men det finns många uppenbara hinder för en dylik historieskrivning. Vem vill ifrågasätta sitt eget livsverk och peka på skevheter i sin egen personlighet?

Det oaktat väntar jag mig mycket av Sorsas memoarer. För det första har vi att göra med en genuint välskrivande politiker. För det andra finns det en dramatisk balans mellan stora framgångar och svidande förluster i hans karriär, vilket kunde tänkas ge hans självporträtt djup och distans. Och för det tredje torde Sorsa ha beaktat att det redan finns mycket dokumenterad kunskap om sjuttioalets politiska kultur. Det är lönlöst att försöka spela alldeles oskyldig.

Som historiker är jag mest intresserad av just denna aspekt av höstens kekkografi. Politiska memoarer bör läsas med en nypa salt. Men härav följer ingalunda att de saknar ett informationsvärde. Memoarförfattarnas tolkningar och slutsatser är i regel tendentiösa, men om de kontrasteras med andra memoarer och undersökningar öppnar sig genast nya perspektiv och dolda agendor.

Henrik Meinander, Hufvudstadsbladet (HBL) 1.10.2003